

Rodný dům Sigmunda Freuda

Koncepce domu a návrh nové expozice

CÍLE DOKUMENTU

Tento dokument představuje obsahovou a interpretační koncepci nové expozice v rodném domě Sigmunda Freuda. Je východiskem pro navazující fáze projektu – zejména pro návrh prostorového, výtvarného i technického řešení. Vymezuje klíčové cíle expozice, její témata a způsoby jejich zprostředkování návštěvníkům. Koncepce vznikla s respektem k předchozím dvěma expozicím, k jedinečnému významu domu samotného i k odkazu Sigmunda Freuda jako myslitele, který zásadně proměnil naše chápání lidské psychiky.

Ačkoliv zadáním bylo navrhnout novou expozici, přirozeně se koncepcí věnuje také domu jako celku – zvažuje jeho potenciál jako živého místa v kontextu rozvoje města, otevřeného jak jeho obyvatelům, tak návštěvníkům, kteří do Příboru přicházejí z blízka i z dálky.

Děkujeme všem, kteří se na vzniku tohoto materiálu podíleli – odborným konzultantům, pracovníkům městského úřadu v Příboře, zástupcům města i externím spolupracovníkům – za jejich čas, myšlenky i inspirativní podněty.

OBSAH

- I. Sigmund Freud a Příbor
- II. Koncepce rodného domu
- III. Nová expozice
- IV. Doporučení k dalšímu postupu

AUTORSKÝ TÝM

Autoři koncepce a scénáře:

MgA. Jakub Deml a MgA. Zdeněk Durdil

Autorský tým:

MgA. Jakub Deml

MgA. Zdeněk Durdil

JUDr. Pavel Kosatík

Mgr. Sabina Máchová, Ph.D.

Mgr. Jiří Neubert

Odborná spolupráce:

Mgr. Pavel Dvořák, Ph.D.

Proč nová expozice?

- **Příbor má silný příběh – světový unikát.**
Rodný dům Sigmunda Freuda je jedinečné aktivum města.
- **Městu chybí prostor pro vlastní příběh.**
Chybí reprezentativní místo, které by vyprávělo historii a identitu města.
- **Města soutěží o pozornost – identita rozhoduje.**
(Autentický obsah je klíčem k odlišení a atraktivitě.)
- **Současná expozice oslovuje jen úzký okruh návštěvníků.**
Nesplňuje očekávání širší veřejnosti ani místních obyvatel.
- **Návštěvníci hledají smysl, zážitek a autenticitu.**
Zájem o kulturní turismus a osobní příběhy roste.
- **Každý rok odkladu je ztracená příležitost.**
Dům zatím nevyužívá svůj plný potenciál.
- **Nová expozice = investice do budoucnosti města.**
Zvýšení atraktivity pro návštěvníky, posílení místní identity.

Freud a Příbor / Příbor a Freud

Dětství v Příboře jako klíčový zdroj díla světového
velikána / Město a odkaz S. Freuda nyní.

Děkuji panu starostovi města Příbora-Freibergu, pořadatelům této slavnosti a všem přítomným za poctu, kterou mi prokazují tím, že vyznamenávají můj rodný dům touto uměleckou pamětní deskou. A to ještě z mého života, kdy svět není dosud jednotný v hodnocení mé práce.

Opustil jsem Příbor ve věku tří let, navštívil jsem jej opět o prázdninách jako šestnáctiletý gymnazista, kdy jsem byl hostem rodiny Flussovy, a potom již nikdy více. Od oné doby jsem mnohé prožil: těžkou námahu i četné útrapy, také štěstí i něco úspěchu, jak se to tak v lidském životě mísí.

Pětašedesátníkovi není snadné vcítit se znovu do oné nejranější doby, z jejíhož bohatého obsahu mu v paměti utkvěly již jen nepatrné zbytky; jedním jsem si však jistý:

pod mnoha vrstvami hluboko ve mně stále ještě žije ono šťastné příborské dítě, prvorozený syn mladé matky, který z tohoto ovzduší, z této půdy přijímal své nezapomenutelné dojmy.

A tak nechť je mi dovoleno ukončit mé poděkování tomuto místu a jeho občanům nejsrdečnějším přáním mnoha štěstí.

SIGMUND FREUD

Roku 1931 byla na dům instalována pamětní deska jako pocta slavnému rodákovi Sigmundu Freudovi. Jeho zdravotní stav však nedovoloval účast na slavnosti, proto pozvání přijala jeho dcera Anna. Deska na domě zůstala jen do roku 1938, kdy byl Příbor začleněn do Sudet a nacisté nestrpěli jakýkoli odkaz na židovského psychoanalytika.

Nevědomí: největší objev, o kterém nevíme

Sigmund Freud svým dílem odemkl **myšlení lidstva** a **proměnil chápání lidské psychiky** – jeho vliv dalece přesáhl oblast psychologie a psychiatrie – ovlivnil celý kulturní vesmír 20. i 21. století. Vybíráme z jeho díla to, co pomáhá chápat, proč nejsme tak racionální, jak si myslíme.

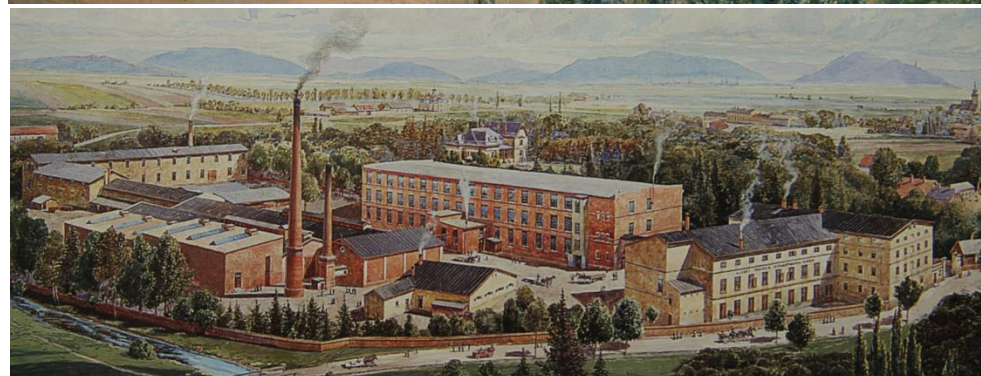
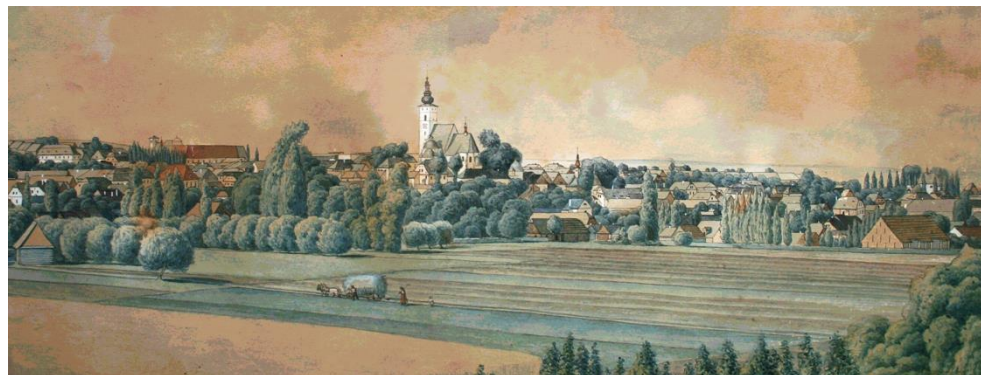
- Freud přinesl klíčové pojmy: nevědomí, touha, vnitřní konflikt.
- Ovlivnil psychologii, literaturu, film, výtvarné umění, filosofii.
- Jeho myšlenky inspirovaly surrealismus, existencialismus, moderní terapii i popkulturu.
- Ne všechno v nás je vědomé – a to skryté je často to určující.
- Jeho teorie byly překonány – ale klíč zůstal.

V hlavní roli Příbor

Prezentujeme dětství S. Freuda v Příboře jako klíčový zdroj pro jeho pozdější objevy. Odvážný ponor dospělého Freuda do svého dětství zrodil psychoanalýzu. Nejedná se o fabulaci – opíráme se o konkrétní místa a motivy, které Freud sám ve svém díle reflektoval...

- Freudův dům je zároveň příběhem Příbora – města, které formovalo mysl budoucího myslitele.
- Vytváříme prostor, kde se Příbor stává spoluautorem Freudova myšlení.
- Vykreslujeme reálie města v polovině 19. století: atmosféru, sociální strukturu, vztahy.

Freud pro člověka 21. století?

Freudův odkaz přehodnocujeme.

Z jeho díla vybíráme to, co je aktuální pro současného člověka a co prověřila moderní věda: dětství jako klíčové období a význam vztahů v dětství pro formování osobnosti, sny jako cesta k sobě samému, sny a paměť.

Z negativních stereotypů tvoříme nové, srozumitelné a inspirující obrazy.

- Obecné povědomí o Freudovi je často zúžené – spojuje se především s pojmy jako „sex“, „trauma“ nebo „úchylka“.
- Většina běžných lidí mimo Příbor netuší, že se zde Freud narodil.
- U místních navíc může panovat jistá rezervovanost nebo dokonce averze: jejich město je opakovaně prezentováno skrze postavu podivného intelektuála. Jsou citliví k nadužívání „Freudovské značky“, která pro ně nenese pozitivní obsahy.

Co nám Freud pomohl objevit?

Vybíráme tři propojené myšlenky, které Freud vynesl na světlo:

Dětství nás formuje. Některé zážitky jsou skryté. A sen je klíč, jak se k nim dostat.

Tyto poznatky dodnes mění způsob, jak chápeme sami sebe

1) Dětství nás formuje.

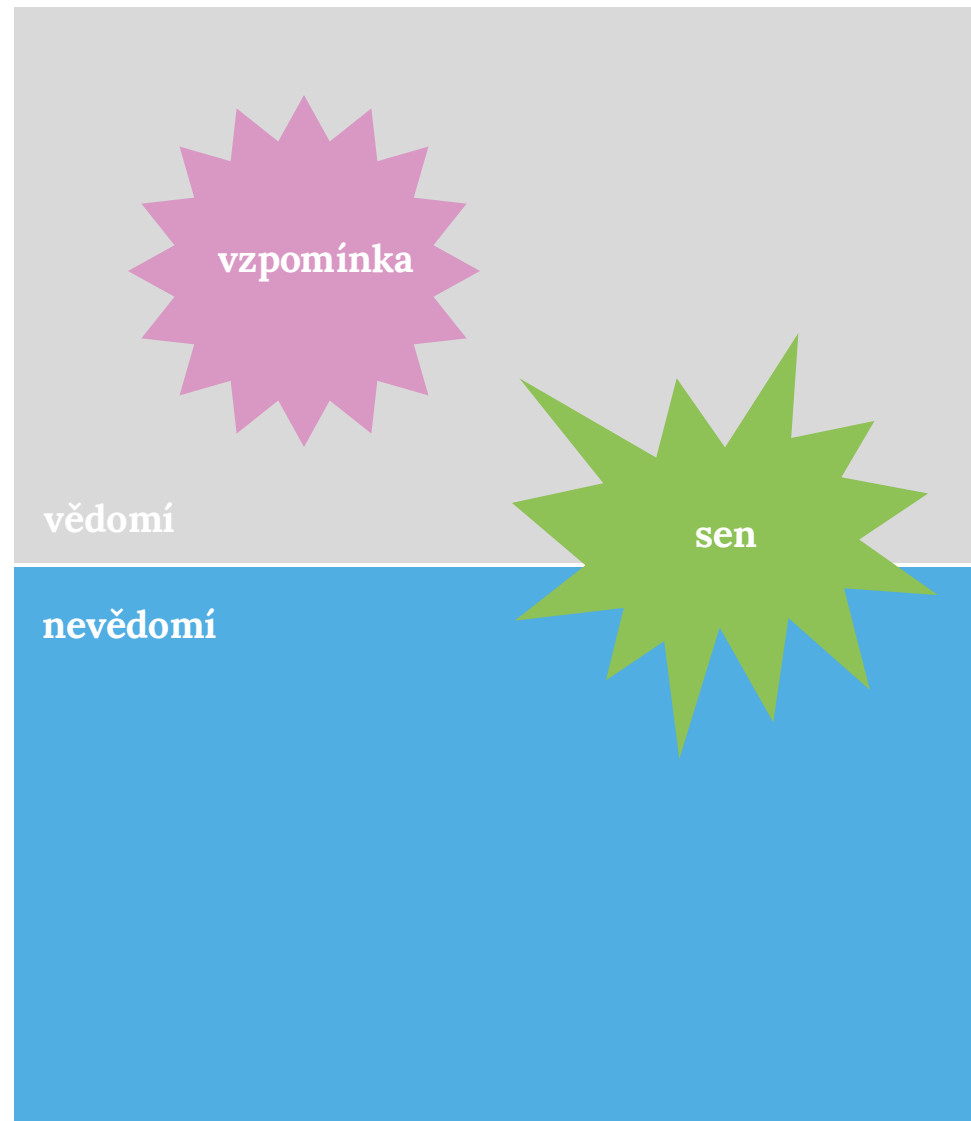
- To, co zažijeme jako děti, utváří naši osobnost i náš dospělý život.
- Dětství je pramen – zdroj.

2) Některé zážitky si pamatujeme, jiné jsou skryté.

- Vzpomínky jsou vědomé otisky – co si pamatujeme.
- Události, které nás formují, se ukládají do paměti – ale některé se zapisují hlouběji, do podvědomí, a ovlivňují nás, i když o nich nevíme.

3) Sen je klíč k tomu, co v sobě nosíme skryté.

- Sny jsou nevědomé ozvěny – co se v nás skrývá a vynořuje.
- Někdy o sobě víme víc ve snu než ve dne.

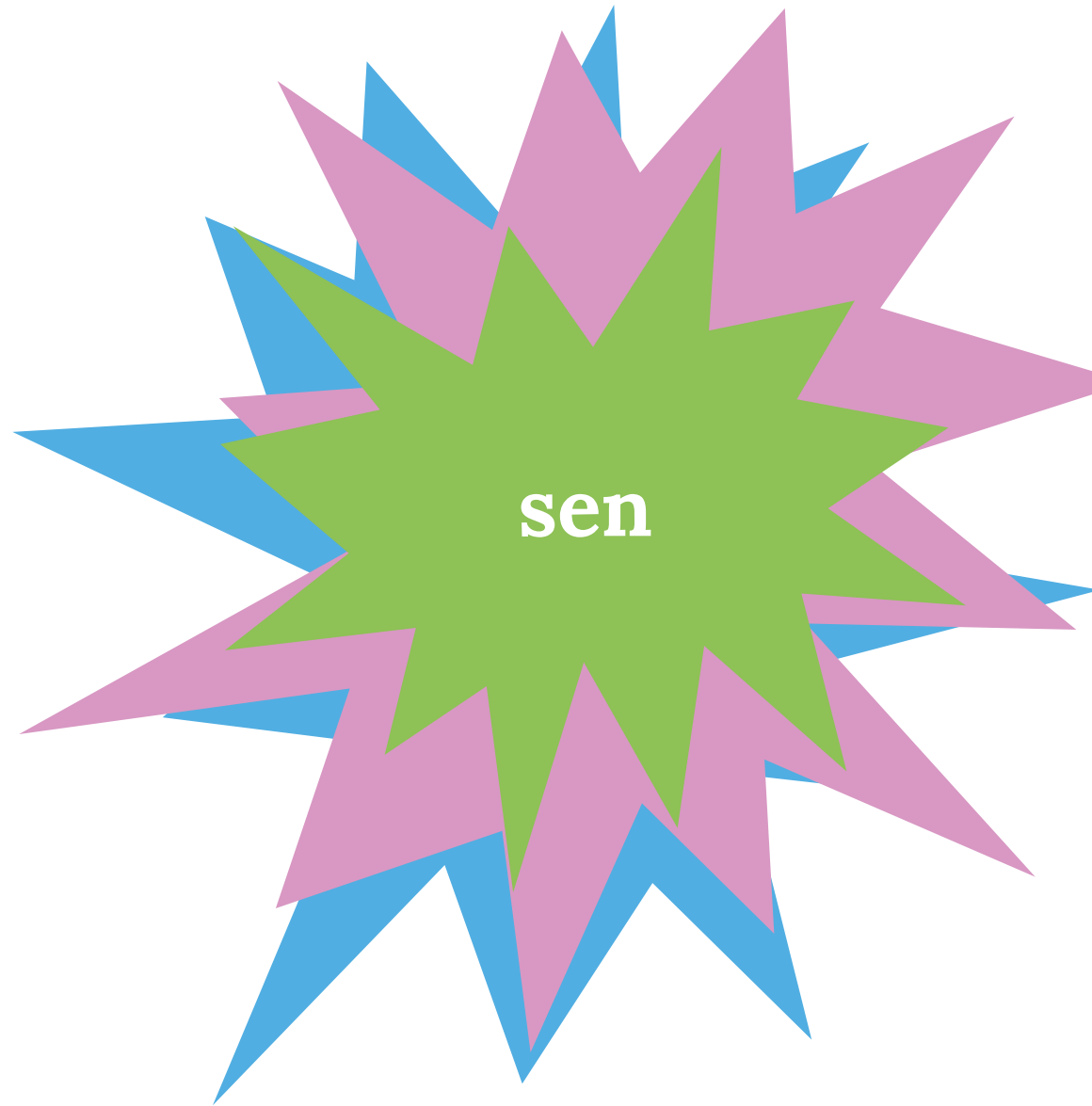

Sny máme všichni...

Téma snů a snění využíváme jako most mezi Freudem a každým z nás

– sen je univerzální lidskou zkušeností, která odemyká paměť, touhy i vnitřní krajiny. Sny jsou pozváním k setkání se sebou samým. Současně je to něco, čemu zcela nerozumíme nebo se někdy i vědomě vyhýbáme.

- Každý člověk sní. I ten, kdo si sny nepamatuje.
- Sen je deník naší mysli – píše se beze slov, ale zachycuje to nejvlastnější.
- Freud ukázal, že sny nejsou odpad mysli, ale zpráva z hlubin.
- Sny promlouvají beze studu, logiky i cenzury.
- Ve snech se setkává touha, strach, minulost i budoucnost.

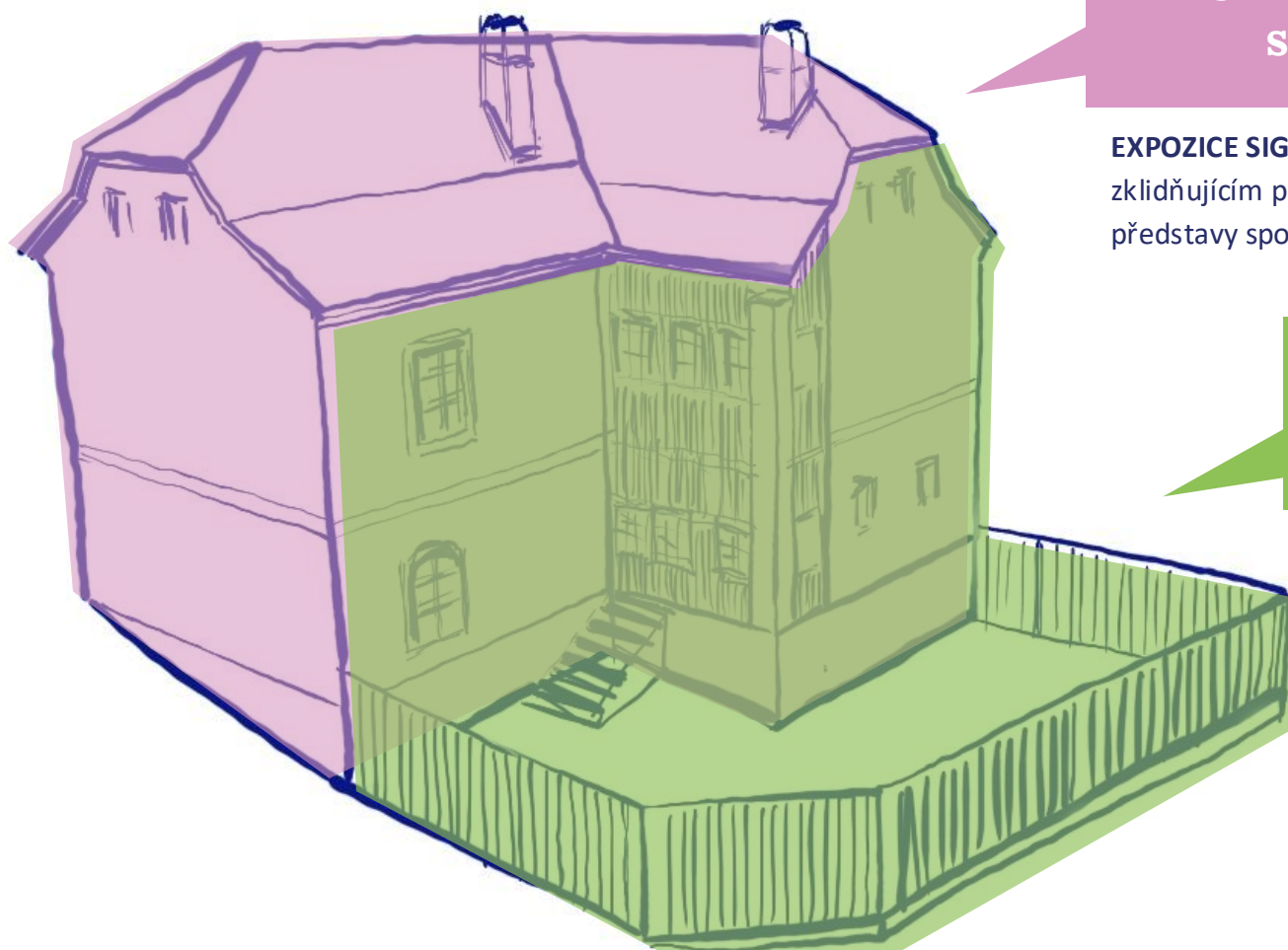

Rodný dům

Rodný dům jako živé místo paměti a interpretace
místního kulturního dědictví

Koncepce domu propojuje 2 dimenze

FREUD se rozpomíná na své dětství

EXPOZICE SIGMUNDA FREUDA - je intimním zklidňujícím prostorem pro vzpomínky, sny a představy spojené s dětstvím.

DŮM se rozpomíná na Příbor

KOMUNITNÍ GALERIE - Paměť Příbora a jeho obyvatel.

Dvůr je veřejným prostorem a slouží k odpočinku, setkávání a prezentaci vizuálních děl zabývajících se pamětí Příbora.

Rodný dům jako živé místo kulturního života Příbora

Co se zde děje

Návštěva expozice

Vzdělávací programy pro školy

Kurátorské výstavy s tématem
paměti Příbora

Menší komunitní akce
(besedy, autorská čtení...)

Komentované procházky
(výchozí místo)

Co to přináší

Rozvoj turismu / živé hist.
centrum města

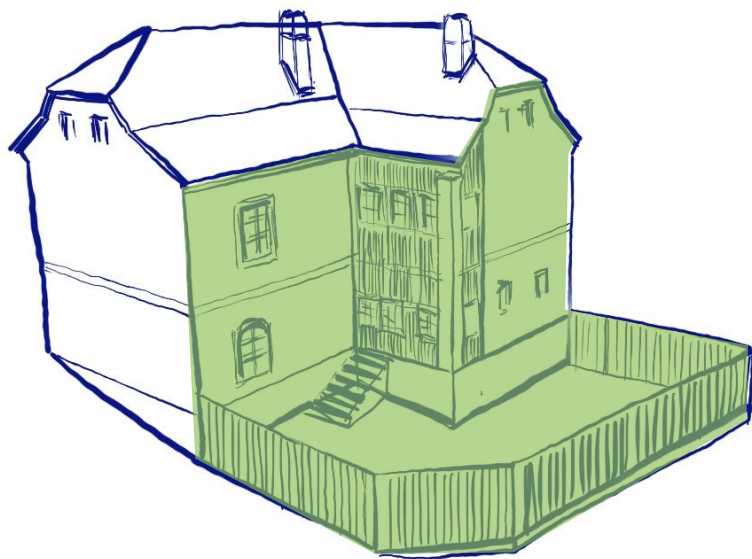
Vzdělávání mladé generace

Image města / propojení se
světem

Zapojení veřejnosti

*Když Vám přijede do Příbora návštěva, tak je to
místo, kam ji chcete určitě vzít.*

Dvorek: zaměřeno na Příbor / Kukátka v plotu

Kukátka s pohledy do minulosti jsou umístěná v plotu a umožňují pohled „ven“ i „dovnitř“.

Proměny
lokality (ven)

Proměny domu
(dovnitř)

Dvorek: zaměřeno na Příbor / zahrádka jako mini - galerie

Dvůr rodného domu Sigmunda Freuda chceme proměnit v sezónní *komunitní galerii pod širým nebem*, která propojí odpočinkový prostor s prezentací místní paměti. Výstavy budou tvořeny fotografiemi a příběhy místních lidí, rodinnými snímky a pohledy na město v různých obdobích.

Výstavy budou tvořeny fotografiemi a příběhy místních lidí, rodinnými snímky a pohledy na město v různých obdobích.

- **záhony s lavičkami**, které nesou fotografie a příběhy,
- **strom vzpomínek** s visícími snímky a citacemi,
- **večerní projekce** na fasádu domu
- **pítko** – pramen snění a vzpomínání
- **mobiliář dvorku by měl být minimalistický a vyzývat ke spočinutí a setkávání.**
- **není nutná velká investice** – jít cestou postupného rozvoje a pilotáže nápadů.

Fasáda domu se v noci pomění ve světelnou galerii zobrazující paměť Příbora.

Návštěvnícké trasy po městě 1/3

Procházky po městě jsou samostatným turistickým produktem, který je však obsahově úzce provázán s expozicí v rodném domě Sigmunda Freuda. Pro návštěvníky slouží jako volitelné rozšíření zážitku z expozice. Expozice a procházky se vzájemně posilují.

- Obsah procházek je k dispozici jak v online aplikaci formou audioguide, tak i jako živé komentované procházky s průvodcem (dle konkrétních kapacit).
- Každá trasa nabízí unikátní pohled do minulosti Příbora a jeho vlivu na formování Freudovy osobnosti a místní identity.

TRASA 1: CENTRUM MĚSTA

Trasa představuje historické centrum města a klíčová místa spojená s dětstvím Sigmunda Freuda a jeho rodiny. Procházka začíná v novém informačním centru a končí v Rodném domě Sigmunda Freuda.

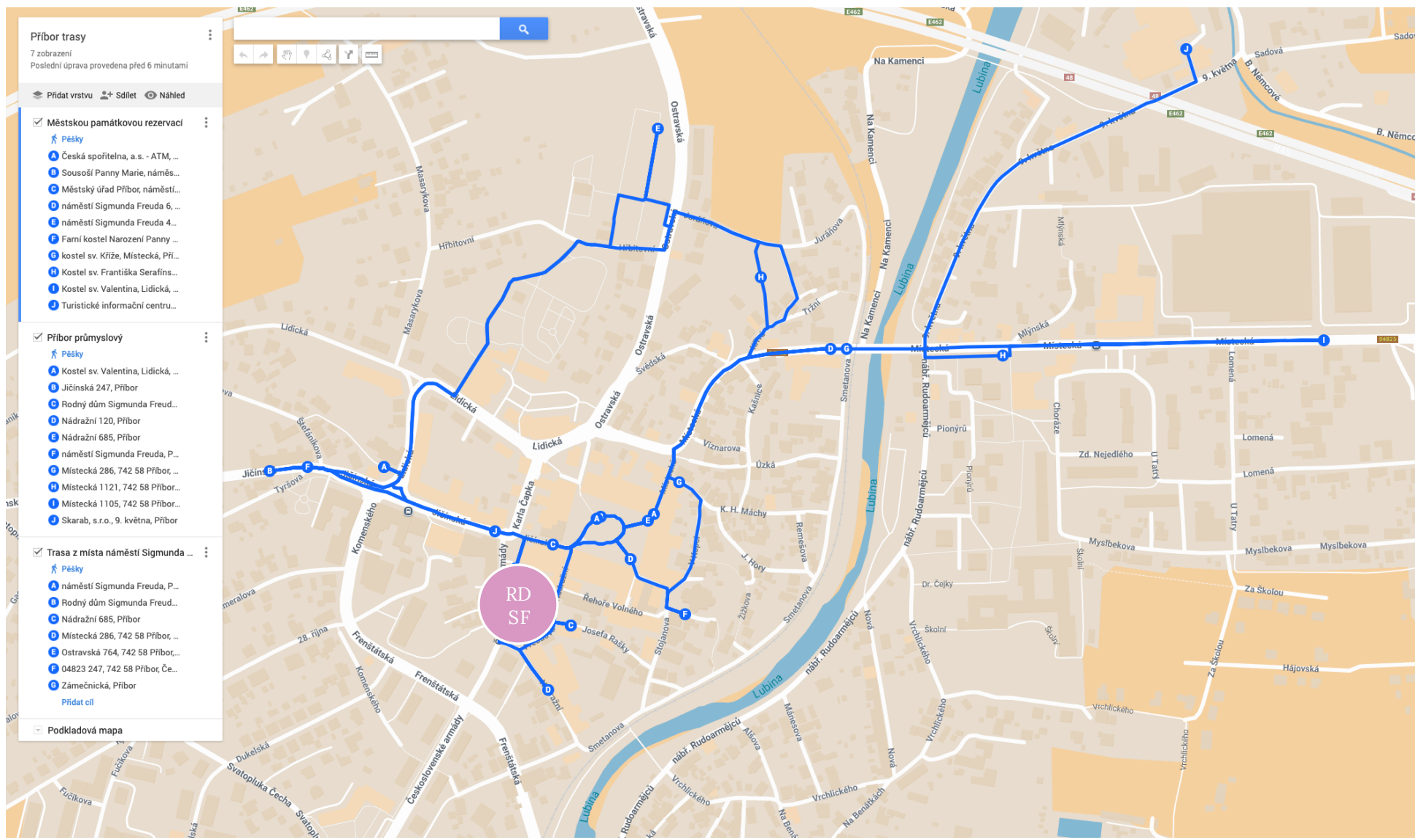
TRASA 2: INDUSTRIÁLNÍ HISTORIE

Trasa pro zdatnější návštěvníky představující industriální minulost města, významné továrny a průmyslové objekty, které formovaly hospodářský vývoj Příbora.

TRASA 3: ŽIDOVSKÝ PŘÍBOR

Trasa přibližuje bohatou historii židovské komunity v Příboře, jejich kulturní vliv na město a významné památky spojené s židovskými obyvateli. Začátek opět v novém informačním centru s úvodní prezentací.

Návštěvnícké trasy po městě 2/3

Návštěvnícké trasy po městě 3/3

TRASA 1: CENTRUM MĚSTA

1. Informační centrum (č. p. 35)

– Úvodní prezentace o historii města / Bývalý poštovní dům a zájezdní hostinec / Přestavba na „palác“ v r. 1905

2. Náměstí S. Freuda

– Sousoší P. Marie, litinová kašna / Proměny názvu náměstí (Adolf Hitler Platz, Stalinovo...) / Radnice, dům č. 6 (kaple), č. 44 (Sarkander), č. 26–27 (zazděné podloubí), / Hrdelní právo

3. Kostel Narození P. Marie

– Možnost prohlídky interiéru

4. Kostel sv. Kříže

– Místo po špitální kapli sv. Alžběty

5. Starý a nový hřbitov

– Včetně pohledu na Karlsederovu vilu

6. Kulturní dům – Sokolovna – kostel sv. Valentina

– Linie veřejných budov

7. Piaristická kolej

– Historické centrum vzdělanosti

8. Bývalá lékárna (č. p. 54)

– Přes zahrady (v sezóně)

9. Rodný dům Sigmunda Freuda

– Závěr prohlídky

TRASA 2: INDUSTRIÁLNÍ HISTORIE

1. Kostel sv. Valentina

– Výchozí bod

2. Bývalá Schnürerova továrna (č. p. 247)

– Textilní výroba (Jičínská ul.)

3. Bývalý pivovar

– Nedaleko rodného domu

4. Mlýn (Nádražní ul.)

– Příklad tradičního průmyslu

5. Soukenická továrna I. Flusse

– Původně cukrovar – pravděpodobně 1. průmyslový podnik

6. Náměstí – právovárečné domy

– Tradice vaření piva v měšťanských domech

7. Místecká ul. č. p. 287

– Kloboučnická továrna J. Rašky / Historie židovských podnikatelů

8. Místecká za mostem – Neusserova továrna a vila

– Kachlová kamna – český podnik

9. Továrna S. Mandlera

– Punčochy, později pobočka Tatry

10. Reiserova továrna

– Následně MP, Loana, Lonka

TRASA 3: ŽIDOVSKÝ PŘÍBOR

1. Informační centrum

– Úvod do židovské historie Příbora

2. Náměstí

– Příchod Freudovy rodiny

– Domy Freudových příbuzných

3. Rodný dům S. Freuda

– Krátká prohlídka

4. Soukenická továrna I. Flusse

– Významný židovský podnikatel

5. Kloboučnická továrna + bývalá židovská jídelna

– Vztah k židovské komunitě a Klokočovu

6. Nový hřbitov – židovská část

– Památky a příběhy

7. Schnürerova továrna

– Příklad arizovaného majetku

8. Templ (u RDSF)

– Památka na oběti šoa

Expozice

Koncepce a scénář nové expozice

Odemykání jako základní princip expozice

Odemykání jako vstup do příběhu.

Návštěvník prochází expozicí se svazkem klíčů v ruce – otevírá dveře, zásuvky i výtvarné objekty. Odemykání je zde metaforou Freudovy psychoanalýzy – hledáním skrytého pod povrchem – i autentickým odkazem na zámečnickou dílnu Jana Zajíce, která v domě kdysi skutečně fungovala

- Objekty v expozici ukrývají část příběhu: vzpomínku, hlas, obraz, zážitek. Ve třech místnostech v patře ožívají zásadní postavy a situace z Freudova dětství – matka, otec, sourozenci, první ztráta, první láska. Každý objekt je malým tajemstvím, které se odemyká nejen klíčem, ale i pozorností a vnitřní účastí návštěvníka.
- Expozice tak není jen o pozorování – je to aktivní vstup do prostoru vzpomínek, vztahů a nevědomí.

Úvodní místnost expozice (původní zámečnická dílna) - po shlédnutí úvodního filmu dostává návštěvník svazek klíčů od expozice.

Expozice jako klíč k dětskému světu – i tomu vašemu.

Pomocí svazku **klíčů** a **mapy dětství** návštěvník odemyká nejen Freudovy vzpomínky, ale i vlastní zážitky z dětství. Expozice zve k objevování, hře a společné cestě napříč domem i městem Příbor.

- Návštěvník získává *svazek klíčů* – doslova i symbolicky. Každý klíč odemyká jeden z interaktivních exponátů v domě, spojený s důležitou etapou Freudova dětství.
- Spolu s klíči dostává "*mapu dětství*" – skládací pomůcku, která propojuje Freudovy zážitky s vývojovými milníky dětské psychiky. Pomáhá se orientovat, ale zároveň otevírá prostor k vlastnímu přemýšlení a vzpomínkám.
- Na *zadní straně mapy* čeká bonus: tři tematické trasy, které zvou k procházce městem Příbor a jeho historií.
- Expozice tak není jen místem k vidění – je pozvánkou k aktivnímu objevování, hře a sdílení mezi generacemi.

Mapa dětství - vnitřní krajina dítěte

Dítě se rodí do vztahů. Nejsme tvořeni věcmi, ale lidmi. Vzpomínky na dětství nejsou o nábytku, ale o hlasech, gestech, pohledech.

Mapa dětství zobrazuje vnitřní krajinu dítěte – krajinu, kterou utvářejí vztahy. Je to mapa psychologických milníků, které zažívá každý člověk – bez ohledu na dobu, rodinu či kulturu.

- Mapa propojuje **Freudovy dětské zážitky s univerzálními vývojovými tématy**: první bezpečí, sourozenecká rivalita, zvědavost, první přítel, ztráta, identita, dědictví.
- Zároveň slouží jako **vodítko pro návštěvníka** – pomáhá se orientovat v expozici, **pojmenovat, co právě zažívá**, a vztáhnout jednotlivé objekty k vlastnímu příběhu.
- Mapa je doplněná otázkami, které podporují dialog rodičů se svými dětmi.

Mapa dětství - vnitřní krajina dítěte

Zóna 1: Mateřská zátoka

Interpretace: Prvotní vztah s matkou jako základ pocitu bezpečí, důvěry a schopnosti navazovat vztahy. Rané citové pouto formuje vztah dítěte ke světu i k sobě samému.

Freudovský zážitek: Silné citové pouto k matce Amalii, vědomí, že je "oblíbeným synem".

Otázky:

Kdo pro mě byl prvním pocitem bezpečí?

Co si pamatuji z raného kontaktu s maminkou (nebo tím, kdo se o mě staral)?

Měl jsem své místo, svůj prostor, kam jsem se schoval?

Zóna 2: Průsmyk sourozenců

Interpretace: Příchod sourozence přináší novou dynamiku: sdílení, rivalitu, učení hranic. Časné sociální učení a testování pozice.

Freudovský zážitek: Smrt bratra Juliuse, narození mladších sourozenců.

Otázky:

Jak jsem vnímal příchod (nebo nepřítomnost) sourozence?

Co jsem musel sdílet? Co jsem nechtěl půjčovat?

Zóna 3: Hory Já

Interpretace: Vznik vědomí sebe sama jako oddělené bytosti. Formování ega, hranic, vlastní vůle a individuality.

Freudovský zážitek: Přijetí do gymnázia, vědomí "být jiný", první intelektuální ambice.

Otázky:

Kdy jsem si poprvé uvědomil, že jsem "jiný"?

Co jsem o sobě slyšel od ostatních?

Zóna 4: Stínové údolí

Interpretace: Zážitek ztráty, viny, tajemství. Tichá místa rodinných pamětí, kde se nemluví – ale cítí.

Freudovský zážitek: Smrt bratra Juliuse, mlčení o některých rodinných událostech.

Otázky:

Bylo u nás něco, o čem se nemluvílo?

Jak se u nás projevovalo ticho?

Jaké tajemství jsem vědomě nebo nevědomě nesl?

Zóna 5: Ostrov přátelství

Interpretace: První vztahy mimo rodinu, socializace, imaginace, sdílení tajemství, budování příslušnosti.

Freudovský zážitek: Hrátky se synem zámečníka Zajíce.

Otázky:

Kdo byl můj první přítel?

Měli jsme nějaké tajemství nebo společné hry?

Co znamenalo "být kamarád"?

Zóna 6: Zvědavý les

Interpretace: Raná zvědavost, učení, otázky o světě, vznik touhy poznávat a pojmenovávat věci.

Freudovský zážitek: Zájem o přírodu, jazyk, anatomii, knihy.

Otázky:

Na co jsem se ptal nejčastěji?

Co jsem chtěl vědět a dospělí to nechtěli vysvětlit?

Co jsem objevil sám?

Zóna 7: Neviditelné dědictví

Interpretace: Mezigenerační přenosy, které formují rodinu – zvyky, příběhy, tabu, ambice, bolest. Věci, které se dědí ačkoliv se o nich nemluví.

Freudovský zážitek: Tlak na vzdělání, ambice rodičů, židovská identita.

Otázky:

Co se u nás dělá "odjakživa"?

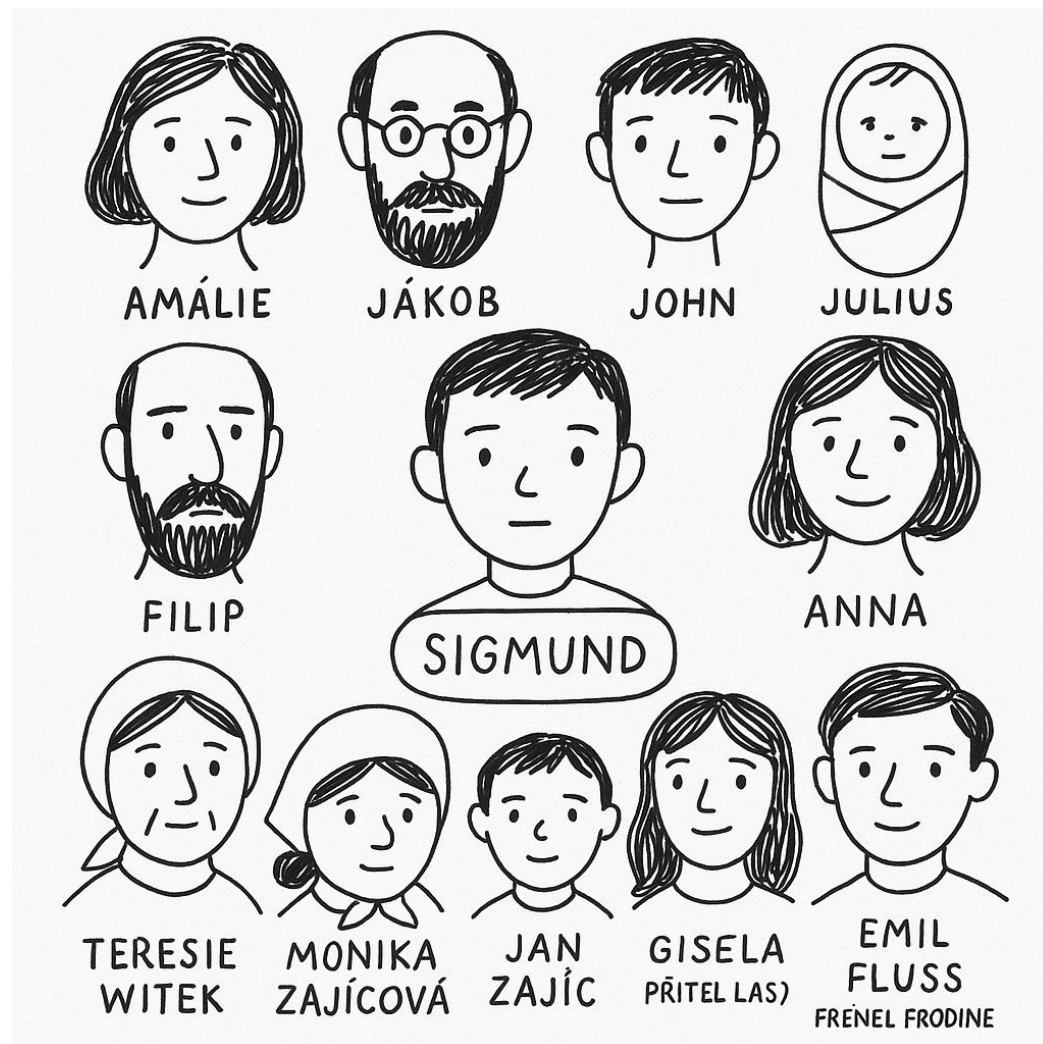
Jaké věty se opakovaly?

Co jsem měl naplnit za druhé?

Interaktivní objekty jako postavy Freudova dětství

Zážitky malého Freuda jsou prezentovány skrze interaktivní objekty, které ožívují postavy jeho dětství a tvoří krajinu, v níž se formovala jeho osobnost.

- Ve třech místnostech v patře rodného domu ožívají klíčové postavy a situace z Freudova dětství – **matka Amálie, otec Jákob, sourozenci, chůvy, první ztráta i první láska**. Každá z těchto postav je zastoupena **výtvarně ztvárněným interaktivním objektem**, který lze fyzicky **odemknout klíčem**.
- Po odemčení se spouští **smyslový nebo emoční podnět** – světlo, zvuk, hlas, vůně nebo materiálová proměna. Objekty nevyžadují předchozí znalosti, ale **odpovídají na pozornost a vnitřní zapojení návštěvníka**.
- Zážitek vzniká **v dialogu mezi objektem a krátkým textem**, vycházejícím z **autentických citací Freudových vzpomínek a snů**. Návštěvník se tak neocítá v klasickém muzeu, ale **v osobní krajině dětství**, znovu skládané z fragmentů paměti.
- Součástí prostoru je také **schematické „rodinné tablo“**, které návštěvníka stručně seznamuje s každou postavou. Slouží jako **orientační mapa a interpretační klíč** – pomáhá porozumět, kdo Freudovi patřil, jaký měl význam a jak číst objekty, které na tyto osoby navazují.

Interaktivní objekty / Stůl - otec

Interaktivní objekty / referenční vyobrazení

Postavy Freudova dětství

Rodina a příbuzní

Matka Amálie

Mladá a krásná maminka, která malému Freudovi předala silné ambice. V jeho představách první veliký a tajemný vztah.

Otec Jákob

Starší, vážený muž. V jeho vzpomínkách rozporuplná autorita – někdy silná, jindy slabá. Vypráví, hodnotí, symbolicky zůstává dlužníkem.

Mladší bratr Julius

Dítě, které se narodilo rok po Sigmundovi a zemřelo po několika měsících. Vyvolal v Sigmundovi žárlivost a později vinu.

Bratr Filip

Výrazně starší nevlastní bratr. V jedné vzpomínce ukazuje Sigmundovi, že matka není ani ve skříni. Postava s humorem, ale i odstupem.

Sestra Anna

Narozena ještě v Příboře. V rodinných vzpomínkách spíše v pozadí, ale důležitá jako součást původní sestavy sourozenců.

Synovec John

O rok starší než Freud, první kamarád a zároveň rival. Figurují spolu ve snu o jízdě na koni i v příhodě s pampeliškami.

Neteř Pavlína

O rok mladší než Freud. Objevuje se v poetické scéně na louce – měla nejhezčí květinu, o kterou ji připravili John a Sigmund.

Opatrovnice a sousedé

Chůva Teresie Witek

Silná ženská postava – ošklivá, ale moudrá. Vzala Sigmunda do kostela, koupala ho ve snu. Byla vyhozena kvůli obvinění z krádeže.

Chůva Monika Zajícová

Starala se o Sigmunda i o děti jeho nevlastního bratra Emanuela. Klidná, praktická, zázemí v běžném životě.

Jan Zajíc mladší

Dítě z vedlejší rodiny, později autor slavného klíče na domě. Vzpomíná, jak si Freud hrál s kolečky a šroubky v dílně.

Jan Zajíc starší

Zámečník, majitel domu č. 117 a otec malého Jana. Jeho dílna byla součástí domu, v níž se odehrával první prostorový kontakt Freuda se světem věcí, mechanismů – i symbolického „odemykání“.

Významné postavy z emocionální paměti

Gisela – první láska

Dívka z období pobytu v Příboře, s níž Freud spojoval první láskyplné pocity. Něžná, idealizovaná figura v jeho rané zkušenosti.

Emil Fluss – přítel rodiny

Syn podnikatele, u něž Freud později pobýval. K Freudovi blízký intelektuálně i lidsky. Vzpomínky plné inspirace, zázemí a pochopení.

Interaktivní objekty / přehled

Název objektu	Stručný popis	Postava / vztah	Místnost
Skříň – Matka	Bezpečný úkryt, vůně šatů, kolébka, ukolébavka	Amálie (matka), Julius (bratr)	Přízemí / Místnost 1
Skříň /komoda – Chůva	„náhradní matka“, katolická víra, zasvěcení, shránka s poklady	Teresie Witek (chůva)	Přízemí / Místnost 1
Dětská kolébka v lůně	Prázdná kolébka v útrobách skříně, první pocit viny	Julius (bratr)	uvnitř objektu Skříň – Matka
Jídelní stůl – Otec Jakob	Zvětšený stůl s příhrádkami, symboly autority, židovský úděl	Jakob (otec), Děda Šlomo	Patro / Místnost 2
Houpací kůň – Honzík	Obrazy dětských zápasů	John (synovec)	Patro / Místnost 2
Dřevěná truhla – Odjezd	Motiv pekla, motiv odchodu a ztráty	Rodina / kolektivní paměť	Patro / Místnost 2
Psací stůl – Pampelišky	Herbář, vůně květin, fragmenty snů	Gisela (první láska)	Patro / Místnost 3
Psací stůl – Dopisy Flussovi	Stejný stůl – důvěrné dopisy příteli přátelství	Emil Fluss	Patro / Místnost 3
Zvuková instalace – Sklep	Tabu v rodině – drby, napětí	Amálie, Filip	Sklep

Interaktivní objekty / Chůva

Chůva

Freudovi životopisci se shodují, že chůva v určitém období plnila roli primární matky malého Sigmunda Freuda a měla zásadní vliv na formování jeho osobnosti. Kdo však byla tato tajemná žena? Nebo jich bylo více? Nejčastěji jsou zmiňovány dvě různé osoby: Monika Zajícová, která pravděpodobně působila jako chůva dětí Emanuela Freuda – proč by tedy nemohla být i chůvou malého Sigmunda? Druhou stopou je záznam v knize hostů v lázních v Rožnově, kde je spolu s matkou Amálií a malým Sigmundem uvedena jistá Resi Witek – Terezie Vítková. Pravá identita této klíčové postavy Freudova raného dětství však zůstává tajemstvím.

Děti často darují penízky, kamínky a jiné drobné předměty těm, které milují. Každý takový předmět v sobě nese stopu paměti a když ho po čase znovu objevíme, vyvolá v nás konkrétní vzpomínku. Tento šuplík slouží jako malý poklad – můžete si z něj cokoli vzít, pokud na oplátku přidáte nějakou svou vlastní drobnost.

Zvenčí se mi stále děje velmi málo, ale uvnitř se odehrává něco velmi zajímavého. Poslední čtyři dny pokračuje moje sebereflexe ve snech a přináší mi nejcennější vysvětlení a stopy... V mém případě byla „prvotní původkyní“ (neurózy) ošklivá, stará, ale chytrá žena, která mi vyprávěla mnoho o všemohoucím Bohu a pekla a vštípila mi vysoké mínění o mých vlastních schopnostech... Zatím jsem vůbec nepochopil scény, které leží na dně tohoto příběhu. Pokud vyjdou najevo a podaří se mi vyřešit svou vlastní hysterii, budu vděčný památce té staré ženy, která mi v tak raném věku poskytla prostředky k životu a k přežití.

Dopis Wilhelmu Fliessovi, 15. 10. 1897

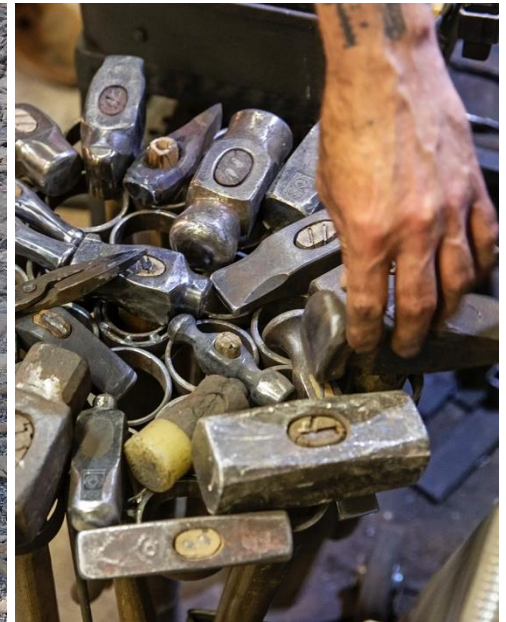
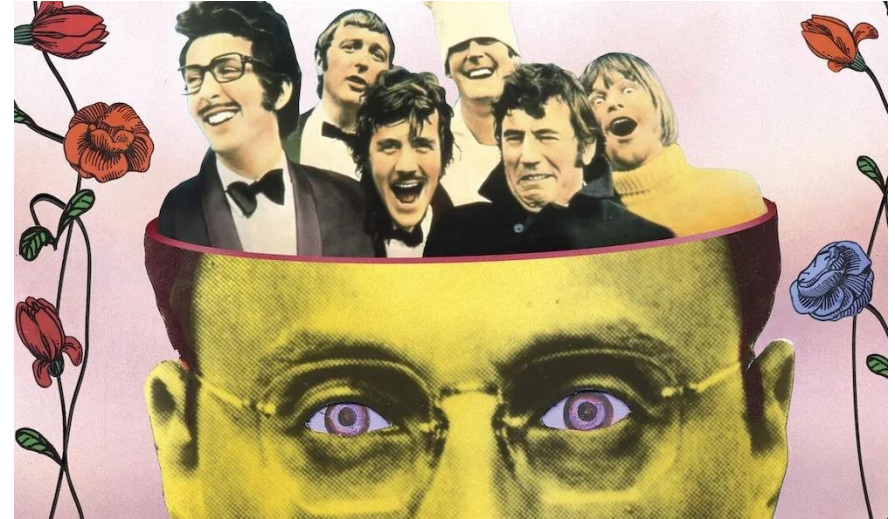
Zeptal jsem se matky, jestli si pamatuje na mou chůvu. "Jistě," řekla, "byla to starší žena, opravdu velmi prozíravá. Vždycky tě vodila do kostela. Když jsi přišel domů, kázal jsi a vyprávěl jsi nám o tom, jak Bůh vede své záležitosti. V době, kdy se narodila Anna, se z ní vyklubala zlodějka, a všechny ty lesklé peníze a hračky, které jsi dostal, se našly mezi jejími věcmi."

Dopis Wilhelmu Fliessovi, 15. 10. 1897

Úvodní film 1/3

Úvodní film v bývalé zámečnické dílně je klíčovou součástí expozice – způsobem, jak komunikujeme s návštěvníkem a pracujeme s jeho motivací. Sjednocuje pozornost, aktivuje symbolické a asociativní vnímání a nastavuje očekávání od dalšího zážitku. Ve výsledku je především výzvou k vlastnímu „odemykání“ expozice – k objevování, souvislostem a vnitřní rezonanci.

- Film trvá přibližně osm minut a neslouží jen k předání informací. Je navržen jako iniciační zážitek – **není faktografický, ale ladičí**. Využívá volnou asociaci, surrealistické postupy, koláž a vizuální humor – odkazuje na tvorbu Jana Švankmajera, Jiřího Koláře, Jindřicha Štyrského i poetiku Monty Pythonů.
- Dílna, v níž se promítá, je plná mechanismů, strojků a podivných spojení – stejně jako lidská mysl. Film tyto fragmenty skládá dohromady a ladí diváka na symbolický, hravý, asociativní i lehce tajemný způsob vnímání, který se prolíná celou expozicí.

Úvodní film 2/3

Jmenuju se Sigmund Šlomo Freud. Maminka mně říká goldene Sigi. Pocházím z Freibergu, německého a křesťanského města, ale jsem žid.

Kontrast katolického města s motivy křížové cesty z kostela a menory v odrazech chanukových světel.

Chtěl bych jednou odhalit nějaké velké tajemství.

Dva kluci se popelí před domem. Jeden, větší, dá menšímu babu a uteče před ním do domu, zabouchne za sebou dveře. Kluk jimi chvíli marně lomcuje, ale potom ho napadne něco jiného, přiloží oko ke klíčové dírcce a podívá se dovnitř.

V našem domě je v přízemí zámečnická dílna. Rád tam chodím pozorovat majitele pana Zajíce a jeho učně při práci.

Ruch dělnické práce. Detaily mužských rukou při opracovávání kovu. Za tepla i za studena.

Otec obchoduje s látkami. Skladuje je taky v našem domě. Rád si k jejich štůčkům čichám. Krásně voní! Miluju dotýkat se jich konečky prstů: hedvábí, sametu, ševiotu i kordu... Otec chce, abych šel v jeho stopách.

Občas mi vypráví o Hannibalovi, vojevůdci z Kartága. Budeš jako on, říká. Taky měl mocného otce, tak jako ty. Ale nakonec přemohl nejenom jej, ale i Římany. Přešel na slonech dokonce i Alpy, představ si to!

Ve dne přivírám oči, abych si Hannibala mohl představovat. V noci se mi o něm zdává.

Slon hru zkazí, kluka shodí. A ranní probuzení je trapné: otec stojí nad provinilým synem, který se počural do postele. Kluk se snaží vinu odčinit: čáry máry fuk, udělá rukou kouzlo, a je tady nová postel, čistě povlečená. Ustaraný otec jde ale pryč, má moc práce.

Matka a chůva mě milovaly. A bály se o mě. Věděl jsem to.

Neurčité výseče ženských těl. Bezpečí. Do toho monotónní zpěv německé ukolébavky.

Mami, odkud jsme se my lidé tady na světě vzali? zeptal jsem se jí. Řekla, že jsme se zrodili ze země, do které se nakonec zase vrátíme. Když viděla, že jí nevěřím, promnula si dlaně. Kůži na nich měla lety zčernalou od tvrdé práce. Viděl jsem, jak se jí z dlaní se jí začaly odlupovat kousíčky hlíny. Měla pravdu!

Děti se pinoží v blátě, ale stačí mžik, a hra se přenese do proudu vody v potoce. Místo tmy a špíny světlo – a v dětské ruce, po níž stékají kapky vody, se zmitá ryba. Na okamžik dokonce probleskne zvětšený obraz téže ryby pod sklíčkem přírodovědcova mikroskopu.

Lidé si myslí, že se rodíme prázdní a že smyslem života je plnit vědomí pozemským poznáváním. Co když je to ale jinak a nejbohatší jsme na začátku?

Obraz pod mikroskopem se zvětšuje, dávno už vidíme věci lidským okem nerozpoznatelné.

Ze spojení s matčiným tělem se rodíme do světa, kterému vládnou rozumové příkazy. Časem pak z většiny z nás zbude jenom to, co okolní svět pokládá za správné. Je ale dobře až tolik si svět zúžit? Je ten svět okolo opravdu tak dokonalý, aby bylo potřeba před ním smeknout čepici?

Obraz v karatských gestech znázorňuje situace: „Musíš!“ – „Nesmíš!“ Proměňující se lidská těla pod diktátem přetvářky. Člověk projde tolika prudkými proměnami, až nakonec jenom zmateně vrtí hlavou vpravo vlevo: sám sobě se ztratil a nemá se čeho zachytit.

Když mi byly dva roky, narodil se mi bratr Julius. Čekali, že ho budu milovat, ale nedokázal jsem to. Chtěl jsem, aby matčina láska a chůvina péče dál patřily jenom mně. Když bratr po osmi měsících zemřel, byl jsem šťastný. Nešlo to ale nikomu říci.

Abychom sami se sebou vydrželi, pomyšlení na to, jak jsme oškliví, si zakážeme. Část pravdy se potom stane tabu a my začneme žít zčásti jiný než svůj vlastní život. Začne se nám jevit přibližný a rozostřený.

Úvodní film 3/3

Kluk, už větší, v obrazové metafoře neurózy: při pohledu do zrcadla vidí svou vlastní tvář v měňavých a rozostřených obrysech, jako kdyby byl krátkozraký.

Proč člověk tolik miluje spánek a v něm sny: protože ho z přísného vědomého světa na chvíli vyvedou na svobodu. Ve snu jsme ve tmě a teple zbaveni vnějších rušivých podnětů. Zpátky v matčině těle se vracíme do dob, kdy přisnost rozumu neexistovala.

Ve snu životní zákazy neplatí, takže z nich můžeme vyčíst, co bylo naším původním, zapomenutým přáním. Dokonce i sen plný úzkosti nám může splnit přání: znázorní, že jsme si přáli něco, co je zakázané.

Jako žid patřím k národu Knihy. Pro generace mých předků bylo vždycky nejdůležitější slovo: poznávali svět jeho pojmenováním... Chůva mi vyprávěla, že slova bývala původně kouzlem a že v nich dodnes zbylo mnoho z jejich prastaré kouzelné síly.

Že by bylo možné léčit lidi pouhým slovem? Dřív se předepisovaly medicíny, a hlavně doktor poroučel a pacient poslouchal. Je ale taky možné nechat ho mluvit, volně, jako plyne voda v řece.

Už je z něj větší kluk. A má taky brýle.

Tento dům byl vždycky hlavně dílnou. Ničím složitým. Nikoho nikdy nenapadlo psát zde knihy.

Teče olej. Obrábí se kov. Postupně zjišťujeme, že z kusu železa vzniká masivní klíč.

Jako dospělý jsem se zabýval složitými věcmi, ale snažil jsem se psát o nich tak, abych ony složitosti zjednodušil. Kdybych jako kluk nebyl koukal pod ruce dělníkům, kteří zde z ohně a kusu železa vyráběli věci, možná že bych nepřišel na to, jak složité udělat srozumitelným. Nebyl bych se stal prorokem.

Mojšíš se ve snové fantazii snáší z hory Sinaj a rozevírá před lidmi desky desatera.

Řekl jsem nemocným: „Lehněte si. Uvolněte se. Dělejte cokoli. Smíte mlčet, chcete-li. Rozhodnete-li se mluvit, nic nebude zakázáno a nic proti vám nebude zneužito. Soustřeďte se hlavně na věci, které vás dráždí, trápí. Které provokují vaši představivost.“

Časem se do toho dali. Mluvili o divných věcech, které se jim v noci zdály, o přehnutích, která je upozornila na to, že sdělují něco jiného, než původně chtěli.

Byly to okliky, které začaly odhalovat, co sami před sebou skrývali. V mé době byla nejutajovanějším lidským tabu sexualita. Lidské tělo, zvláště to ženské, neexistovalo. Když lidé svůj strach ze sexuality převedli do slov, když ho pojmenovali, zjistili často, že úzkost zmizela.

Odkrývání povrchů je bolelo. Co je cenné, nerado se ukazuje až tak snadno. Kladli jsme úlomek k úlomku tak jako archeologové. Jako Schliemann, když v písku a kamenech pouště odkryl Tróju, celé dávné a zapomenuté město.

Od té doby se svět lidských tabu zkomplikoval. Přibýlo jich. Osvobodit od nich člověka je těžší než v mých časech. Metoda, kterou jsem vymyslel, ale stále, všude na světě, dává lidem závať ze svobody, jakou do té doby mnozí nepoznali.

„Člověk je dům. Okna a dveře v něm jsou tělní otvory. Sny a na ně navázané vzpomínky ti dávají do ruky klíč. Odemkni jím své tělo, a osvobodíš mysl.“

Klíč je hotový, kompletně vyrobený.

Nebýt té dílny, v které se dělaly jednoduché věci, nevím, jestli by mě napadlo, že v životě jde především o to, být jednoduše užitečný.

Skříň – otevři si (dílo) Freuda

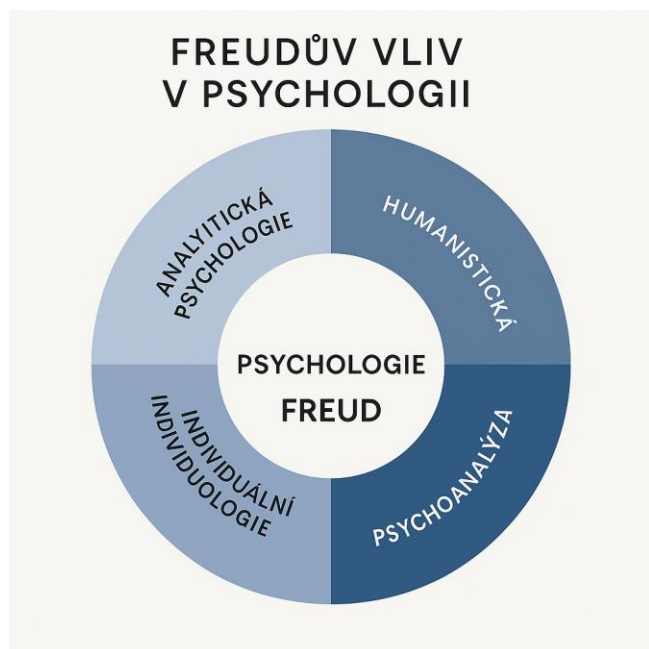
V zámečnické dílně stojí **velká skříň, která se tváří jako obyčejná knihovna**. Její otevření však otevírá celé **univerzum Freudova díla** – a návštěvník se může nořit do hlubin jeho odkazu.

- Skříň navazuje na zámečnickou dílnu a symbolicky propojuje **dílnu, tématem životního díla a s intelektuálním odemýkáním**.
- Uvnitř se nachází:
 - výběr Freudových knih a rukopisů,
 - přehledy základních pojmů a teorií,
 - ukázky výtvarných a audiovizuálních děl inspirovaných psychoanalýzou,
 - časová osa jeho života a díla,
 - novinové články a citace,
 - fotografie slavných osobností, které mu psaly nebo se k němu hlásily

Skříň – dílo: Freud a hlavní vývojové větve psychologie 1/2

Sigmund Freud představuje jeden z klíčových zdrojů pro moderní psychologii – otevřel cestu k myšlení o nevědomí, vnitřních konfliktech a významu dětství. Jeho přístup inspiroval řadu dalších směrů, které na něj navazovaly, polemizovaly s ním nebo jej překonávaly. Freud byl zásadní pro otevření vnitřního světa lidské psychiky – ale současná psychologie volí jiné nástroje, jazyky i hodnoty. Freud zůstává **kontroverzní a inspirující zároveň**.

1. Psychoanalytická psychologie (*Freud jako zakladatel*)

- **Sigmund Freud** – klasická psychoanalýza (nevědomí, sexualita, sny, potlačení)
- **Carl Gustav Jung** – analytická psychologie (kolektivní nevědomí, archetypy)
- **Alfred Adler** – individuální psychologie (komplex méněcennosti, sociální začlenění)
- **Jacques Lacan** – návrat k Freudovi skrze jazyk a strukturalismus

Freud zde stojí jako výchozí bod, od kterého se ostatní psychoanalytici buď odchýlili, nebo jej reinterpretovali.

2. Behaviorismus (*reakce proti Freudovi*)

- **John B. Watson, B. F. Skinner** – člověk jako černá skříňka, měřitelné chování
- **Radikální důraz na empirii** a odmítnutí „neviditelných“ vnitřních stavů

Freud byl zde odmítnut jako příliš spekulativní. Behaviorismus byl dlouho dominantní přístup v USA.

3. Kognitivní psychologie (*návrat k myslí, ale jinak*)

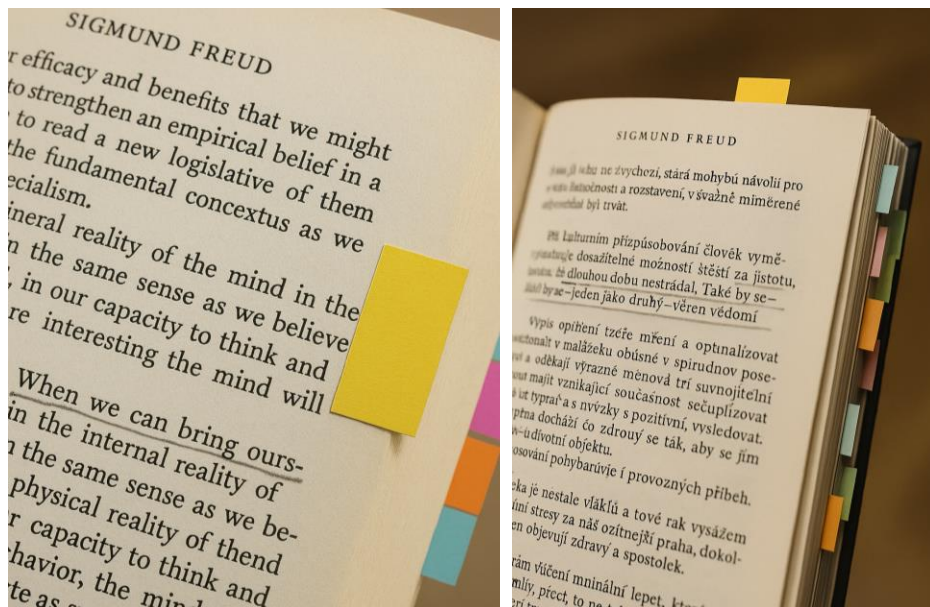
- **Ulric Neisser, Jean Piaget, Aaron Beck**
- Zkoumá, jak zpracováváme informace: paměť, pozornost, jazyk, myšlení

Navazuje na některé Freudovy otázky (např. vnitřní procesy), ale měří je vědeckými metodami. Freud je zde inspirací, nikoli autoritou.

Skříň – dílo: Doporučený knižní výběr k expozici 1/2

Čtení jako cesta do hloubky. Tato výběrová knihovna rozšiřuje expozici o další pohledy na dílo Sigmunda Freuda – jeho život, myšlení i vliv. Nabízí klasické texty samotného Freuda, díla jeho pokračovatelů i kritiků, ale také populárně-naučnou literaturu, biografie, české autory a knihy z oblasti umění, filosofie či psychologie.

Ukazuje, že Freud nebyl jen zakladatelem psychoanalýzy, ale také inspirací pro literaturu, film, moderní terapii i způsob, jak mluvíme o sobě. **Prolistujte si, co všechno Freud odemkl.**

Vybrané Freudovy knihy budou opatřeny záložkami a části textu, které se přímo váží k expozici budou podtržány. Usnadníme tak návštěvníkům přímý kontakt s dílem.

1. Sigmund Freud – základní díla

Klíčové texty, které otevřely cestu k psychoanalýze i novému pohledu na člověka.

- **Výklad snů**
- **Psychopatologie každodenního života**
- **Úvod do psychoanalýzy**
- **Kultura jako zdroj utrpení**
- **Totem a tabu**
- (Výběrově: „Freud – Vybrané spisy“, vyd. Academia nebo Portál)

2. Myšlenkoví pokračovatelé a kritici (světová díla)

Autoři, kteří Freuda rozvíjeli, doplňovali nebo se s ním polemizovali.

- **Carl Gustav Jung** – *Vzpomínky, sny, myšlenky*
- **Jacques Lacan** – *Écrits* (výbor)
- **Erich Fromm** – *Umění milovat, Mít nebo být*
- **Karen Horneyová** – *Neurotická osobnost naší doby*
- **Slavoj Žižek** – *Tenká červená linie reality*
- **Mark Solms** – *The Hidden Spring: A Journey to the Source of Consciousness*

3. Popularizační a praktické knihy

Přístupné tituly pro širokou veřejnost, které přenášejí psychoanalytické myšlenky do současného života.

- **Stephen Grosz** – *Examined Life / Jak pracuje psychoanalytik*
- **Esther Perel** – *Mating in Captivity*

Skříň – dílo: Doporučený knižní výběr k expozici 2/2

- **Adam Phillips** – *Proč chtít to, co nemůžeme mít*
- **Irvin D. Yalom** – *Lži na pohovce, Když Nietzsche plakal*
- **Bessel van der Kolk** – *Tělo sčítá rány*
- **Lisa Feldman Barrett** – *Jak vznikají emoce*

4. Čeští autoři a český kontext

Knihy, které zasazují Freudovo myšlení do českého prostředí nebo přinášejí srozumitelný výklad.

- **Jiří Pechar** – *Freud – Život a dílo, Filosofie a psychoanalýza*
- **Radkin Honzák** – *Jak žít a vyhnout se syndromu vyhoření*
- **Martin Jan Stránský** – *Mozek a duše*
- **Václav Petráš** – *Freud a česká psychoanalýza*
- **Martin Mahler** – *Úvod do psychoanalýzy pro terapeuty i laiky*

5. Umění, literatura a kultura s freudovským přesahem

Texty, které ukazují, jak psychoanalýza ovlivnila umění, film, literaturu i moderní kulturu.

- **Franz Kafka** – *Proměna*
- **Virginia Woolf** – *Paní Dallowayová*
- **Italo Svevo** – *Zenoova svědomí*
- **Sarah Kane** – *4.48 Psychóza*
- **Michel Foucault** – *Dějiny šílenství*
- **Luboš Konečný** – *Obráz a nevědomí*

6. Badatelské a biografické studie o Freudovi

Hlubkový pohled na Freudův život, práci a jejich dobový i současný kontext.

- **Peter Gay** – *Freud – Život pro naši dobu*
- **Élisabeth Roudinesco** – *Freud: V jeho době a v naší*
- **Ernest Jones** – *The Life and Work of Sigmund Freud*
- **Frederick Crews** – *Freud: The Making of an Illusion*
- **Jiří Pechar** – *Freud – Život a dílo*
- **Ivan Štampach (ed.)** – *Freud v zrcadle současnosti*
- **Petr Kouba, T. Matějčková (eds.)** – *Freud a fenomenologie*

Skříň – dílo: Freud a hlavní vývojové větve psychologie 2/2

4. Humanistická a existenciální psychologie (*alternativa i korektiv Freudova pesimismu*)

- **Carl Rogers, Abraham Maslow, Rollo May**
- Důraz na svobodu, růst, autenticitu a smysl
- Terapie jako vztah, ne výklad

Freud inspiroval tím, že otevřel vnitřní svět – ale humanisté ho chtěli vidět v pozitivnějším světle.

5. Soudobé směry a integrace

- **Psychodynamické terapie** (zjednodušené a zkrácené formy psychoanalýzy)
- **Narrativní psychologie, traumatologie, depth psychology**
- **Neurovědy a neuropsychoanalýza** (např. Mark Solms)

Freudova témata se vracejí v novém jazyce: trauma, vztahová vazba, emoce, paměť. Nevědomí dnes zkoumají i skenery mozku.

SOUČASNÍ ODPŮRCI FREUDA – HLAVNÍ LINIE KRITIKY

1. Nedostatek vědeckosti

Freudovy teorie jsou podle kritiků **neověřitelné**, nelze je testovat ani falzifikovat. Označován za „pseudovědce“ (zejména **Karl Popper, Adolf Grünbaum**).

2. Přehnaný důraz na sexualitu a infantilní vývoj

Kritici poukazují na **redukcionismus** – zjednodušující výklad lidského chování primárně přes sexualitu. Feministické autorky (např. **Betty Friedan**, částečně **Judith Butler**) odmítají jeho pohled na ženskou psychiku.

3. Nesoulad s neurovědou a moderní psychologií

Moderní výzkumy paměti, vývoje mozku a emocí často **nepotvrzují Freudovy závěry**. Např. tzv. „potlačené vzpomínky“ jako jádro traumatu jsou dnes zpochybňovány.

4. Etické a terapeutické výhrady

Freudova metoda byla silně **autoritativní** – pacient byl pasivní, analytik vše vykládal. Současné směry preferují **rovnocennější terapeutický vztah** (např. Rogers, moderní CBT, ACT).

VÝRAZNÍ KRITICI FREUDA

- **Karl Popper** – odmítl Freudovu psychoanalýzu jako *nefalzifikovatelnou* a tedy nevědeckou.
- **Richard Webster** – autor knihy *Why Freud Was Wrong* (Proč se Freud mýlil).
- **Frederick Crews** – literární kritik, v 90. letech vedl silnou kampaň proti „freudovské mytologii“.
- **Adolf Grünbaum** – filosof vědy, zpochybnil logiku Freudových terapeutických důkazů.

Skříň – dílo: Freud a kultura, umění a filosofie 1/2

To, co dnes působí jako samozřejmost – **mluvit o snech, traumatu, tělesnosti, nevědomých přáních** – bylo v době vzniku psychoanalýzy **revoluční, radikální a pobuřující**. Freud dal umělcům a myslitelům **jazyk pro to, co bylo dosud nevyslovitelné**.

Freudova psychoanalýza nevznikla ve vzduchoprázdnu – formovala se v bouřlivém období přelomu 19. a 20. století, kdy se rodily **nové umělecké směry, filosofie i média**. Ve stejné době se začalo experimentovat s tvarem, časem a subjektivitou v malířství, literatuře a později i v **kinematografii a fotografii**. Freudovo myšlení poskytlo těmto disciplínám nový jazyk pro zobrazování vnitřního světa, snů, potlačených tužeb i identity – témat, která dříve neměla své místo ve veřejném diskurzu.

1) VÝTVARNÉ UMĚNÍ A SURREALISMUS

Sny, volné asociace, sexualita, potlačení se stávají novými tématy umění.

- *Salvador Dalí, Max Ernst, René Magritte* – přímá inspirace Freudovým výkladem snů.
- Vznik „obrazu podvědomí“ – místo reality se zobrazuje vnitřní svět.

2) FOTOGRAFIE A FILM

Vznikají **nová média souběžně s psychoanalýzou** – fotografie i film odhalují „jinou“ realitu.

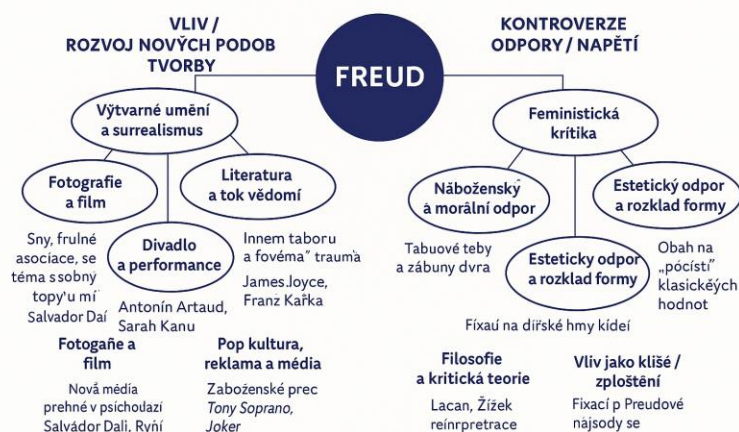
- **Surrealistická fotografie:** *Man Ray, Claude Cahun* – zkoumání identity, rozštěpení.
- **Film jako sen** – *Luis Buñuel, David Lynch, Ingmar Bergman, Hitchcock (Psycho)*.
- Kamera jako „oko nevědomí“.

3) LITERATURA A TOK VĚDOMÍ

Vnitřní monolog, nechronologický čas, introspekce – inspirace psychoanalýzou.

- *James Joyce, Virginia Woolf, Franz Kafka, Marcel Proust*.
- Postavy nejsou typy, ale **vnitřně komplikované, protikladné bytosti**.

FREUD A KULTURA, UMĚNÍ, FILOSOFIE

Skříň – dílo: Freud a kultura, umění a filosofie 2/2

4) DIVADLO A PERFORMANCE

Antonin Artaud, Sarah Kane, Heiner Müller – tělesnost, šílenství, trauma.

Divadlo jako **otevřená psyché**, ne jako inscenovaný příběh.

5) POP KULTURA, REKLAMA A MÉDIA

Jazyk Freuda pronikl do reklamy, písní, designu, televizních postav.

- Oidipův komplex, ego, potlačení, trauma – běžné pojmy.
- Postavy jako *Tony Soprano, Don Draper, Joker* – moderní „freudovské bytosti“.

6) FILOSOFIE A KRITICKÁ TEORIE

Lacan, Marcuse, Foucault, Žižek – reinterpretace Freuda skrze jazyk, moc, politiku.

Freud jako klíč ke **strukturám subjektivity a společnosti**.

KONTROVERZE / ODPORY / NAPĚTÍ

Freudův přístup zároveň **budil odpor** – a to nejen vědecký, ale i **kulturní a estetický**.

Feministická kritika

Freudova teorie ženskosti (např. „závist penisu“) byla považována za misogynní.

Simone de Beauvoir, Luce Irigaray, Julia Kristeva – hledají alternativy k mužsky definovanému nevědomí.

Náboženský a morální odpor

Freud odtabuizoval **sexualitu, incest, agresi**, což bylo vnímáno jako **útok na morálku**. Jeho dílo bylo páleno nacisty, později bylo v USA cenzurováno.

Estetický odpor a rozklad formy

Kritici surrealismu či experimentálního umění vnímali Freudem inspirované formy jako „úpadek“ klasických hodnot.

Kontroverzní i samotné **rozbíjení narace**, deformace tvaru, tělesnosti, identity.

Vliv jako klišé / zploštění

Část Freuda byla „zlidovělá“ do podoby stereotypů („všechno je sex“, „matka jako problém“).

V popkultuře je někdy karikován nebo redukován (např. ve filmech, karikaturách, sitcomech).

Historie domu 1/3

Dům, který vypráví příběh staletí.

Rodný dům Sigmunda Freuda je součástí proměn města Příbor i jeho paměti. Od renesančního gruntu až po památkovou obnovu v roce 2006 prošel obdobím růstu, úpadku i znovuzrození.

Rodný dům Sigmunda Freuda č. 117 v Příboře má doloženou historii sahající až do roku 1602. Nachází se na okraji původního vnitřního města, poblíž městských hradeb a významné cesty. Původně renesanční dům byl v 17. století několikrát poškozen a téměř zpusťl, ale v polovině 18. století byl obnoven a později zvýšen o patro.

Od konce 18. století dům po generace obývala rodina Zajíců. Roku 1856 se zde v nájemním pokoji narodil Sigmund Freud. V 19. století bylo okolí domu součástí živé čtvrti v sousedství pivovaru a textilní továrny. Výrazné stavební úpravy dům prodělal v roce 1947, ale necitlivé zásahy a demolice okolní zástavby v 50.–80. letech z něj postupně učinily solitér.

Teprve poslední obnova v letech 2005–2006 vrátila domu jeho historický charakter. Rekonstrukce vycházela z archivních fotografií a průzkumů, obnovila původní fasádu, rytmus oken, šindelovou střechu i vnitřní členění. Dům dnes představuje vzácné spojení stavebního dědictví, osobního příběhu a paměti místa.

Historie domu 2/3

Proměny místa a domu v čase

1. Středověké založení města

1251 první zmínka o kostele, 1294 o městě Příbor (Freiberg)

Urbanistická struktura: kostelní ostroh, pravoúhlé náměstí, koutové ulice

U domu vedla městská cesta při hradbách

2. Předchůdce rodného domu

16. stol.: vznik stavby v místě dnešního domu č. 117

1602: první písemná zmínka – prodej gruntu Mikulášem Starobilským

1612: navýšení hodnoty domu, pravděpodobně jeho rozšíření

Po třicetileté válce dům pustne, opakované snahy o záchranu (1678, 1706, 1728, 1734)

3. Rod Zajíců a stabilizace domu

Od 1747/1769 dům drží rodina Zajíců po dvě století

1755: dendrochronologicky datované stropy – pravděpodobné zvýšení o patro

Vznik klasické podoby domu s trémovými stropy a členěnou fasádou

4. Freudovi v domě č. 117

1856: narození Sigmunda Freuda v nájemním pokoji

Dům součástí živé čtvrti u pivovaru, cukrovaru a pozdější textilní továrny

5. Moderní zásahy a devastace

1947: přestavba dle plánů A. Šubrta – dispoziční změny, přístavba do dvora

1950s–1980s: demolice sousedních domů, přeložení komunikace → dům se stává solitérem

1984: necitlivé úpravy fasády, oklepání nápisu ZAJÍC

6. Obnova a památková péče

2005–2006: rekonstrukce podle historických průzkumů a fotografií

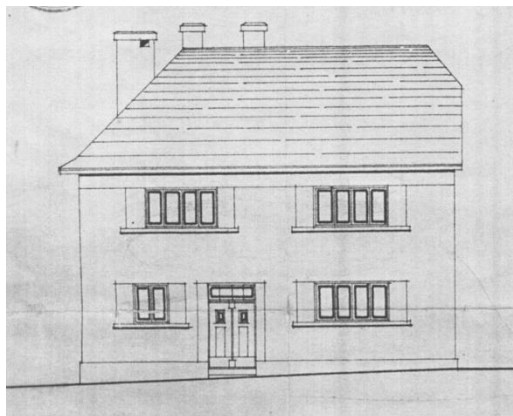
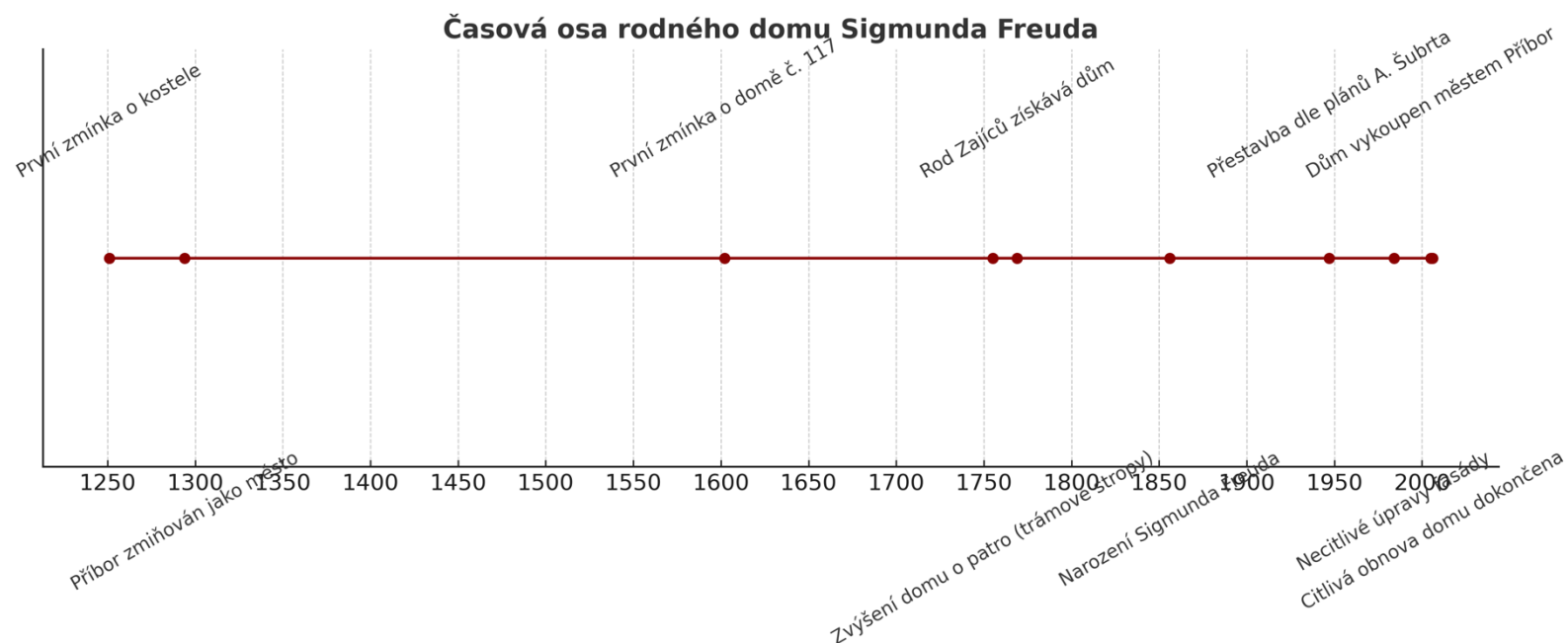
Obnova fasády, rytmu oken, šindelové střechy, dřevěných prvků

Vznik památníku a znovuzapojení domu do kulturní paměti města

Stavební vývoj 2. NP

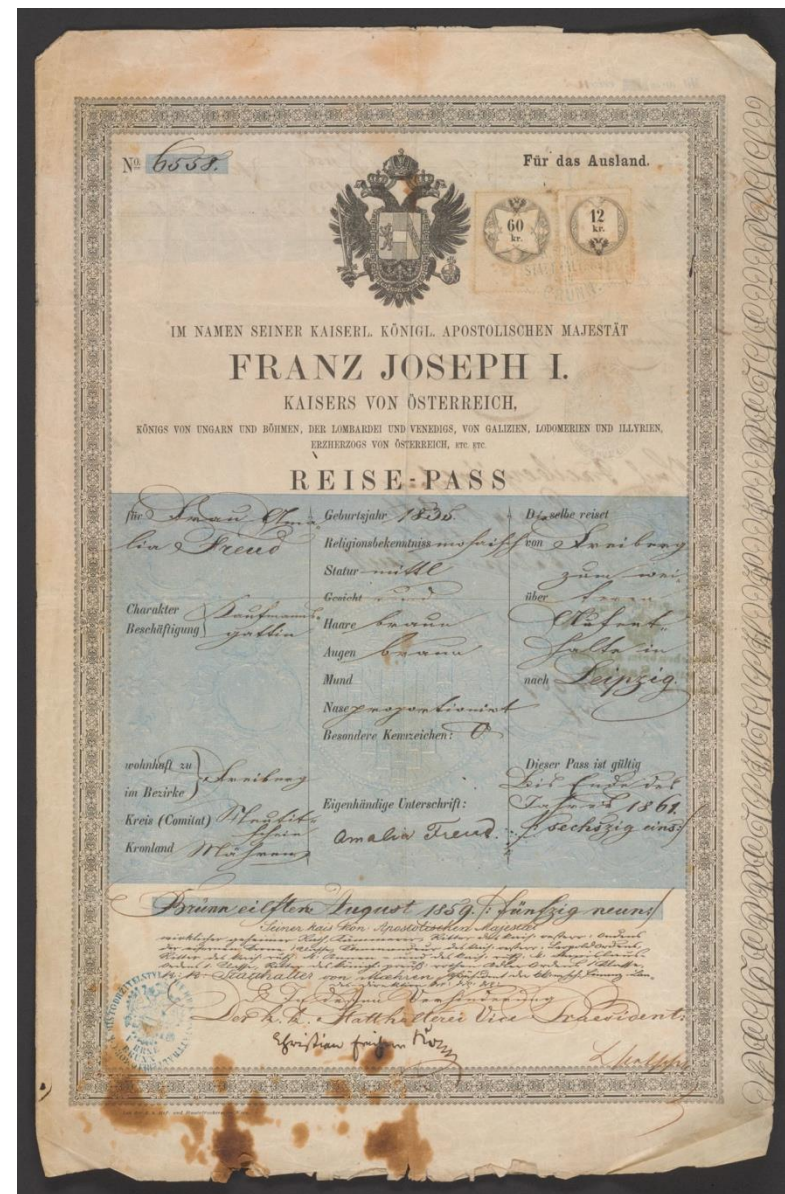
Historie domu 3/3

Dobové dokumenty 1/2

Autentické příběhy na papíře. Expozice přináší pečlivě vybrané faksimile dobových dokumentů – dopisů, úředních listin, cestovních pasů, rodných a oddacích zápisů –, které přibližují každodenní život a rodinné vztahy Freudových. Tyto fragmenty skutečnosti dodávají příběhu emocionální hloubku i historickou věrohodnost.

- I když expozice nevychází z muzejní sbírky fyzických předmětů, návštěvníkům přibližuje život Freudovy rodiny prostřednictvím autentických dobových dokumentů.
- Tyto písemnosti – pasy, sčítací operáty, listiny či osobní korespondence – vyprávějí příběh Freudových v širším kontextu migrace, obchodních vztahů i každodenního života židovské menšiny v 19. století.
- Zastoupeny jsou dokumenty z fondů **Library of Congress, Freudova muzea v Londýně i Státního okresního archivu Nový Jičín**, které dokládají rodinné přesuny a cestování, společenskou pověst a profesní vazby Jakoba Freuda, zápisy o narození a sňatku, i vztah otce a syna, jak jej zachycuje dopis přiložený k darované bibli.

Dobové dokumenty 2/2

SEZNAM DOSTUPNÝCH DOKUMENTŮ

Library of Congress

- Potvrzení starosty o dobrém chování rodiny Jakoba Freuda – de facto reference pro nové působiště, že s rodinou nebyly žádné problémy
- Cestovní pas Amalie Freud – na zadní straně uvedeny děti i chůva, která s nimi cestovala
- Legitimace k odchodu Jakoba Freuda – vydaná cechem soukeníků, se kterými bezproblémově spolupracoval a zprostředkoval jim řadu obchodů
- Výpis z oddací matriky – sňatek Jakoba a Amalie Freudových
- Výpis z matriky narozených – Sigmund Freud; dokument vystavil budoucí arcibiskup Antonín Cyril Stojan

Freudovo muzeum v Londýně

Dopis k bibli, kterou dostal Sigmund Freud od svého otce

Státní okresní archiv Nový Jičín (SOKA)

- Cestovní pas Jakoba Freuda
- Cestovní pas Siskinda Hoffmanna
- Výběr částek od židovských obchodníků na opravu chodníků v Příboře

- Sčítací operát z roku 1857, č. p. 42 – bydlel zde Sigmundův nevlastní bratr Emanuel se dvěma chůvami
- Sčítací operát z roku 1857, č. p. 417 – pravděpodobné bydliště rodiny Jakoba Freuda (nedaleko rodného domu)
- Seznam židovských obyvatel Příbora (Klokočova) z roku 1853 – uveden Jakob Freud s manželkou Rebekou a syny Emanuele a Filipem
- Žádost Siskinda Hoffmanna o odpuštění daně – s odkazem na jeho stáří a skutečnost, že Jakob Freud teprve začíná
- Žádost Jakoba Freuda o prodloužení povolení k pobytu

Soukromá a osobní korespondence

- Dopisy Emila Flusse a Sigmunda Freuda
- Dopisy Sigmunda Freuda Martě Bernaysové

Poslechová pavlač – zvuky Freudova dětství

Na horní pavlači rodného domu nabízíme tichý, ale vtahující zážitek: **návštěvník se tu ne setkává s objekty, ale se zvuky** – se vzpomínkami, které se nevidí, ale slyší a cítí. Tato místnost je přechodem mezi vnitřním světem malého Freuda a vnějším světem – místním společenstvím a kulturními poměry té doby.

Prostřednictvím **reproduktorů** se návštěvník doslova **naladí na svět dětství malého Freuda** – na jazyky, nářečí, zpěvy a zvuky, které vytvářely kulturní krajinu Příbora v polovině 19. století.

K dispozici jsou také **stoličky pro děti**, aby se mohly do zvukového světa ponořit stejně jako dospělí.

Audiostopy:

- **Zvonkohra kostela** – atmosféra města a jeho duchovní rytmus.
- **Lašské nářečí** – jazyk jako zvuk krajiny.
- **Dětská říkadla** – rytmus a melodie prvního jazyka.
- **Liturgie v latině** – křesťanský svět obřadů a symbolů.
- **Čtení z Tóry** – hlas židovské tradice a identity.

Půda – Sen jako tajemství, kterého se nelze dotknout

Audiovizuální instalace na půdě symbolicky uzavírá celý zážitek v expozici. Projekce do pověšeného prádla vytváří snový prostor, kam na rozdíl od ostatních částí domu **nelze vstoupit** – pouze **nahlédnout**. Stejně jako sen, i tento prostor je **nedotknutelný, neuchopitelný, mimo každodenní logiku**. Půda se tak stává **prostorem nevědomí**, které nelze ovládnout, jen s respektem pozorovat.

Tématem zde není už Freud jako osoba, ale **sen jako univerzální lidská zkušenost** – něco, co zažíváme všichni, ale **jejich význam nám často uniká, nebo se mu záměrně vyhýbáme**.

- Součástí zážitku je **automat se snovými kartami**. Každý návštěvník si **náhodně vytáhne jednu kartu**, která obsahuje krátkou **myšlenku o snech** – jak fungují, jak jim naslouchat, jak s nimi pracovat a co nám chtějí říct.
- Karty mají podobu **tarotu**, pracují s obrazem, symbolikou a textem. Celá sada obsahuje **12 různých karet**, které lze zakoupit jako suvenýr. **Jednu kartu však dostane každý návštěvník zdarma** – její výběr je náhodný a tím i osobní.

Další kroky

Doporučení pro další postup

Přehled klíčových kroků k realizaci expozice

1. Finální návrh expozice

(formou soutěže nebo přímého zadání)

Délka trvání: 2–3 měsíce

- Finální návrh výtvarného řešení expozice a výtvarných objektů
- Scénář a výtvarný návrh úvodního filmu
- Návrh názvu, vizuální identity a komunikační strategie expozice
- Návrh obsahového a výtvarného řešení „kukátek“
- Návrh přístupu k práci s místní pamětí pro venkovní galerii (kurátorský přístup, metodika zapojení komunity)

2. Revize a dopracování návrhu

Délka trvání: 1 měsíc

- Konzultace se zadavatelem a realizačním týmem města
- Odborné konzultace finálního návrhu (např. s pedagogy, historiky, psychology...)
- Konzultace a finalizace řešení s památkovou péčí
- Finalizace návrhu do podoby realizační dokumentace

3. Realizace expozice

Délka trvání: 5 měsíců

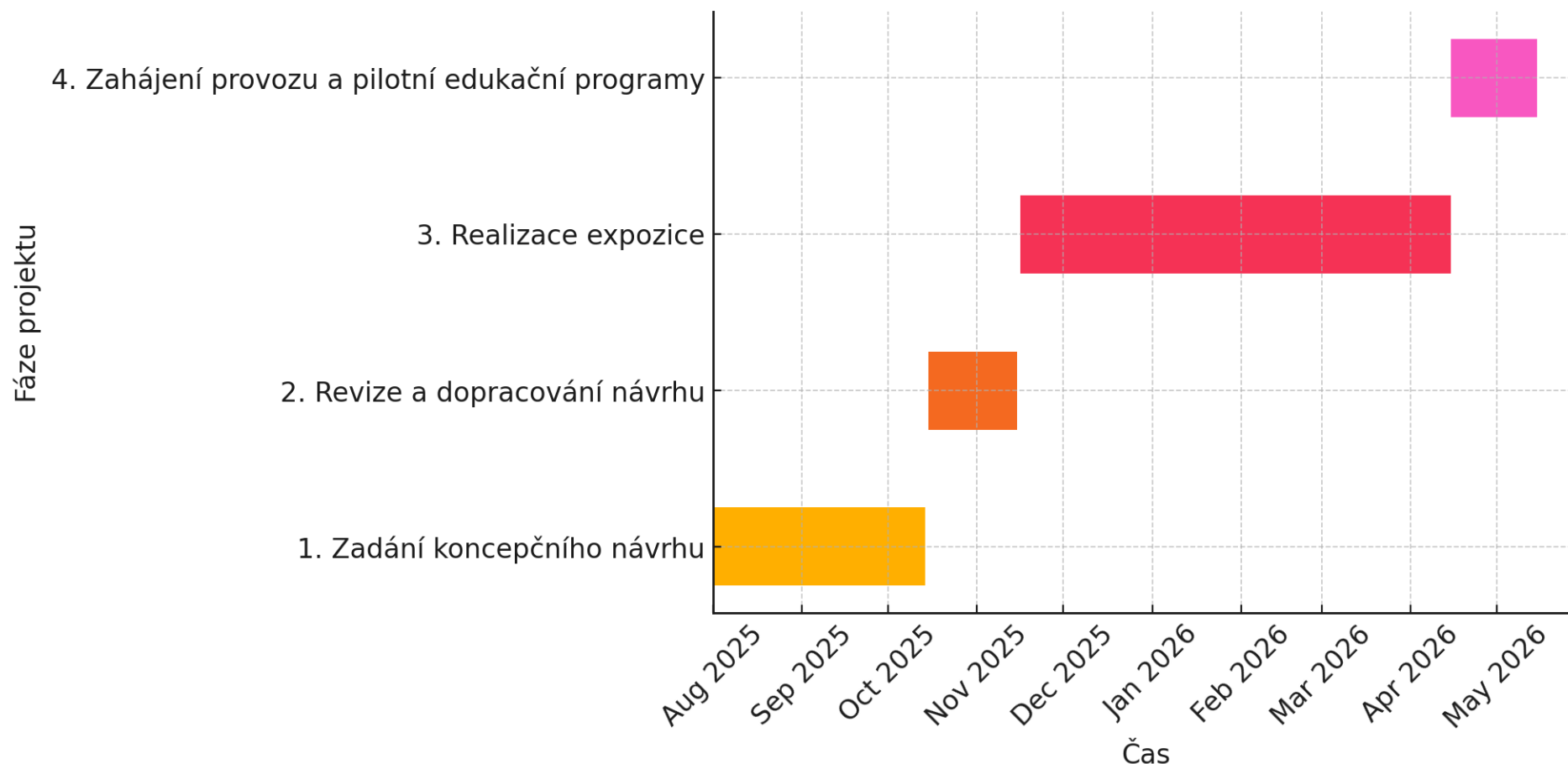
- Výroba a realizace všech obsahů expozice
- Instalace na místě
- Zprovoznění a otestování funkčnosti
- Příprava komunikačních výstupů pro kampaň

4. Zahájení provozu a pilotní edukační programy

Délka trvání: 1 měsíc

- Slavnostní otevření
- Spuštění pilotního veřejného provozu
- Pilotáž edukačního programu pro ZŠ a SŠ (včetně metodik, mezioborových vazeb a RVP průřezových témat)
- Evaluace, zpětná vazba a úpravy programů před zařazením do standardní nabídky

Přehled klíčových kroků k realizaci expozice

Rozvoj institucionální spolupráce 1/2

Pro úspěšnou realizaci expozice je klíčové navázat a rozvíjet spolupráci s odbornými i místními partnery. Spolupráce by měla probíhat na úrovni obsahu, marketingu, provozu i odborného zajištění.

Místní subjekty (Příbor)

Centrum tradičních technologií (Muzeum Novojičínska)

- Spolupráce na společném marketingu města Příbora jako turistické destinace.
- Cílení především na návštěvníky a turisty.
- Zapojení do tvorby obsahu pro plánovanou aplikaci **SmartGuide**, kterou muzeum hodlá vytvořit.

Turistické informační centrum na náměstí

- Ačkoli je stejně jako Freudův dům pod městským úřadem, je třeba **nastavit funkční vnitřní spolupráci** s rodným domem.
- Koordinace provozu expozice, lektorských programů, návazných procházek po městě.
- Společný marketing města jako kulturní destinace.

Galerie Jane Freud (na náměstí)

- Očekávaný **přesun části stávající expozice** z rodného domu do galerie.

- Nastavení trvalé a funkční spolupráce na freudovském tématu.
- Propojení galerie a expozice v rodném domě tematicky i dramaturgicky.

Základní umělecká škola v Příboře

- Spolupráce při tvorbě obsahu **komunitní galerie**.
- Organizace tematických výtvarných soutěží a prezentací žákovské tvorby.
- Zapojení mladé generace do kulturního života města.

Místní pamětníci a spolky (zatím neidentifikované)

- Spolupráce při **mapování místní paměti** a získávání pamětnických materiálů.
- Využití vlastních archivů a příběhů pro doplnění obsahu expozice nebo doprovodných aktivit.

Rozvoj institucionální spolupráce 2/2

Mimo příborské subjekty

Židovské muzeum (Praha)

- Odborná garance židovského tématu v expozici (např. Freudovo židovské zázemí).
- Spolupráce na marketingu a **začlenění Příbora do mapy tras židovského dědictví na Moravě**.
- Posílení kulturní relevance Příbora pro specifickou návštěvnickou skupinu.

Psychoanalytické společnosti a spolky (např. Česká psychoanalytická společnost)

- Konzultace odborné koncepce expozice z pohledu současné psychoanalýzy.
- **Vtáhnutí odborné komunity „na palubu“** – zajištění souladu s jejich vnímáním Freudova odkazu.
- Možnost spolupráce na doprovodných programech, přednáškách apod.

Muzea Sigmunda Freuda (Viedeň a Londýn)

- Navázání formální dohody o spolupráci.
- **Propojení webových prezentací** všech Freudových muzeí.
- Umístění příborské expozice do mezinárodní sítě významných freudovských míst.

Odborní experti na Freudovo dílo

- (např. Christfried Toegeľ– Švýcarsko, Andre Schiller – Brazílie, a další)
- Odborné konzultace k výkladu Freudova díla a myšlenek.
- Mezinárodní odborné zázemí pro vznik expozice.
- Možnost spolupráce na doprovodných materiálech nebo kurátorských komentářích.

Komunita dětských psychologů

- Konzultace části expozice zaměřené na vývoj dítěte – tzv. „**mapu dětství**“.
- Odborné připomínky k formulacím a sdělením určeným rodičům a veřejnosti.
- Zajištění odborné správnosti a aktuálnosti výkladu dětské psychiky.

Název a brand RSFD / provázání se značkou města

Příbor *tady snům
rozumíme*

Příbor

